

Information om förvaltarskap

I Sverige avskaffades omyndigförklaringen den 1 januari 1989 och ersattes med förvaltarskap. Förvaltarskapet är en tvångsåtgärd som kan genomföras mot någons vilja.

Förvaltarskapet innebär att huvudmannen helt förlorar sin rättshandlingsförmåga i de delar som förvaltaren ansvarar för. Detta innebär att huvudmannen i princip inte kan ingå några avtal eller får ha hand om sina pengar. Förvaltarskapet är dock ofta begränsat och anpassat till behovet i varje enskilt fall. För förvaltarskap gäller att den enskilde inte ska fråntas sin rättsliga handlingsförmåga i större utsträckning än som är befogat i det enskilda fallet.

Förvaltarskapet skall kunna vara flexibelt och anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall. Därför ska man, innan ett beslut om förvaltarförordnande fattas, först undersöka om det inte är tillräckligt att en god man förordnas.

Ett förvaltarförordnande bör bara komma i fråga i de fall då den enskilde saknar förmåga att sköta sina angelägenheter och det föreligger risk att denne skadar sig själv eller sin egendom. Det bör också stå klart att den enskildes hjälpbehov inte kan tillgodoses på något annat, mindre ingripande sätt, till exempel genom någon anhörigs hjälp eller genom att lämna en fullmakt.

Tingsrätten kan begränsa förvaltaruppdraget till att avse viss egendom eller angelägenhet, eller egendom som överstiger ett visst värde. Rätten får också överlåta åt överförmyndarnämnden att närmare bestämma uppdragets omfattning.

Vem kan ansöka om förvaltare?

Den enskilde själv, de närmaste släktingarna, den enskildes gode man om sådan finns, samt överförmyndaren kan ansöka om förvaltare. Socialtjänsten och sjukvården kan inte göra en sådan ansökan utan är hänvisade till att anmäla till överförmyndaren om att behov av förvaltare föreligger för någon. Därefter avgör överförmyndaren om en ansökan skall ske.

När ska en förvaltare utses?

Förutsättningarna för ett förvaltarskap är desamma som för ett godmanskap. Behovet av hjälp skall grundas på sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande. Vidare ska den enskilde vara ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Det är tingsrätten som avgör om någon skall ha förvaltare. I vissa fall räcker det inte med ett godmanskap för att hjälpa en person på ett tillfredsställande sätt.

Innan ett förvaltarskap beslutas, görs en omfattande utredning om behovet. Genom att en förvaltare förordnas mister den enskilde hela eller delar av sin rättshandlingsförmåga. Ett förvaltarskap är således en mycket ingripande åtgärd och får därför endast anordnas om det inte är tillräckligt att en god man förordnas. Behovet av förvaltarskap måste styrkas genom särskilt läkarintyg. Om ett ärende är brådskande, eller om den enskilde vägrar att läkarundersöka sig, kan tingsrätten besluta om ett så kallat interimistiskt förvaltarskap, i avvaktan på att utredningen slutförs och ärendet slutligt kan avgöras.

Förvaltarskapets närmare innebörd

När tingsrätten meddelar ett beslut om att anordna förvaltarskap, ska den samtidigt förordna en förvaltare att utföra uppdraget. En del angelägenheter av ekonomisk eller personlig natur omfattas inte av ett förvaltarskap. Huvudregeln är att en person som är satt under förvaltarskap ska ha rätt att sluta avtal om tjänst eller annat arbete samt att förfoga över vad hen har förvärvat genom eget arbete sedan förvaltare förordnats. Det gäller även avkastning av, och substitut för, sådan egendom, samt vad hen har fått genom bland annat gåva eller testamente, under villkor att egendomen inte ska omfattas av förvaltarens rådighet. I särskilda fall kan även detta omfattas av förvaltarskapet.

Den som förordnats som förvaltare får inom ramen för sitt uppdrag ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder den enskilde i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget. På detta sätt markeras skillnaden mellan förvaltare och god man; förvaltaren är inte beroende av den enskildes samtycke för sina åtgärder, utan har att handla på eget ansvar i den enskildes intresse och för dennes räkning. Fullmakter som utfärdats före förvaltarskapets inträde förlorar sin verkan. En person som står under förvaltarskap får inte verka som ställföreträdare.

Det är dock viktigt att uppmärksamma att den enskilde själv, trots förvaltarskapet, får fortsätta att bestämma i frågor som rör hens boende liksom innehållet i erbjuden vård. En förvaltare bör således i normala fall inte företräda huvudmannen till exempel när det gäller frågor om samtycke till operativa ingrepp. Detta hindrar naturligtvis inte att man från bland annat vårdinrättningars sida, inhämtar förvaltarens synpunkter.

Förvaltarskapet upphör

Samma kategorier som kan ansöka om förvaltarskap kan också ansöka om att det ska upphöra. Överförmyndaren ska också varje år överväga om ansökan om upphörande ska göras. Det är tingsrätten som bestämmer om ett förvaltarskap ska upphöra.